

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
האגף לחינוך יסודי

מקדמים שייכות ולכידות

מונעים חרם והדרה

אזרת מספר 1 - הצעה זליח בחזר מוריס, סויותה עז השלואה ו"הצכות זהיות שונה"

מבוא

○ חרם: מצב ממושך ומאורגן שבו הילד מוחרם באופן עקבי ומכוון על ידי הקבוצה. מצב זה דורש התערבות משמעותית מצד צוות החינוך. (הצעה לטיפול בחרם)

אחת המטרות בתוכנית האסטרטגית של מערכת החינוך לשנת תשפ"ה היא חיזוק השייכות והלכידות, בין היתר, באמצעות הפחתת אירועי אלימות ומניעת חרמות.

המחלקה "לחינוך לחיים בחברה" שבאגף לחינוך יסודי ומרכז פסג"ה לוד פיתחו והפיקו עבורכם מגוון יחידות המדגימות פרקטיקות לפעילות ולשיח בהיבטים רגשיים-חברתיים שיישלחו אליכם במהלך השנה.

הפרקטיקות המגוונות נועדו לסייע בקידום השיח הרגשי-חברתי-ערכי בנושא מניעת חרמות והבניית הכיתה כקבוצה אכפתית ומכילה.

תמצאו בהן הזמנה לבירור עמדות, שאילת שאלות והזמנה ליישום. היחידות בנויות ככרטיסייה המאפשרת עבודה במליאה בהנחיית המורה או עבודה בזוגות או בקבוצות.

יש להפעיל שיקול דעת בהתאמת היחידות ללומדים, תוך התייחסות לגיל, למאפייני הלומדים וליחסים בקבוצה, וכן להיות ערים להשלכות האפשריות של השיח על תחושותיהם האישיות של התלמידים. מומלץ להיערך מראש לשאלות או לרגשות שעשויים לעלות ולוודא שהשיח מתקיים באווירה מכילה ובטוחה.

יחד ניצור אקלים בטוח.
בברכה,

אורית צאירי

ממונה על החינוך החברתי-ערכי
באגף לחינוך יסודי

ד"ר שרון רחמים

מנהלת פסג"ה לוד

רכזות חברתיות וצוותי חינוך יקרים,

במצבים של חרם מתרחשים דחייה או נידוי המאורגנים ומתוכננים על ידי קבוצה, כלפי חבר אחד או יותר. החרם החברתי בא לידי ביטוי גם בהימנעות מקשר לעיתים עד כדי פגיעה בכבוד האדם.

כדי להתמודד עם תופעות אלו, חשוב להבין שני היבטים מרכזיים:

1. הרובד הגלוי והסמוי:

בכל כיתה יש דינמיקות חברתיות גלויות וסמויות המשפיעות על תחושת השייכות של התלמידים. בעוד שדחייה חברתית גלויה, כמו אמירות מפורשות או אי-הזמנה לפעילות, קלה יותר לזיהוי, הדחייה הסמויה – תחושות של בידוד או הדרה שאינן נאמרות בקול, קשה יותר לזיהוי אך מורגש עמוק בלב התלמידים. כמורים, יש לנו תפקיד מכריע בזיהוי ובמניעת מצבים אלו. מחקרים מראים שלמורים יש יכולת לזהות קבלה ודחייה גלויה בכיתה, אך לעיתים נתקלים בקושי לזהות את התלמידים החווים דחייה סמויה. מטרת המערך היא להעניק כלים לתלמידים כדי למנוע את הדינמיקות הללו וכדי לפעול ליצירת סביבה כיתתית מכילה ומחזקת.

2. ההבדל בין סוגי דחייה:

○ אפיזודה (אירוע) של דחייה: אירוע קצר וחולף שאינו משקף דינמיקה קבועה או נידוי מתמשך. באמצעות פרשנות נכונה והכוונה, ניתן לעזור לתלמיד להבין שמדובר בחלק טבעי מהחיים החברתיים, לחזק את תחושת הביטחון שלו, לעודד אותו להמשיך ליזום קשרים חברתיים ולמנוע כניסה למעגל של הימנעות, תסכול או כעס.

לפני שמתחילים

לדיון ושיח בחדר המורים

דחוייה/טלי ורסנו אייסמן

וכשהמורה אמרה "תתחלקו לקבוצות"

בצד אחד של הכתה

קפצה קבוצת בנות עולצות.

ובצד השני,

אני,

במבט פלצות.

- אלו רגשות עלו בכם עם קריאת השיר?
- מה דעתכם על הסיטואציה המתוארת?
- האם הסיטואציה מוכרת לכם? מה פחות?
- האם וכיצד ניתן לצמצם או להימנע מהתופעה המתוארת?

צפיה בסרטון

צפו בסרטון "האם אתם בסדר?"

- מה הרגשתם בזמן הצפייה?
- כיצד הייתם נוהגים לו הייתם נחשפים לתופעה כזו?
- מה דעתכם על תפקודם של המבוגרים בסרטון? מה תפקיד המבוגר בסיטואציה?
- האם הסיטואציה מוכרת לכם? מה פחות?
- אלו אזורי עיוורון יש לנו כמורים? כיצד ניתן לצמצם אותם?

חרם ובריונות - סליחה על השאלה

צפו בסרטון "סליחה על השאלה" - חרם ובריונות

שאלות לדיון:

1. מה הרגשתם בזמן הצפייה?
2. האם לדעתכם יש מאפיינים משותפים לילדים בסרטון? מהם?
3. מהו חרם? מהי בריונות? מהי דחייה חברתית? האם יש הבדל ביניהם ומה הקשר ביניהם?
4. מה לדעתכם גורם לילדים להחרים או לנהוג בבריונות כלפי ילדים אחרים?
5. באילו דרכי התמודדות נקטו הילדים בסרטון?
6. האם נתקלתם בסיטואציות דומות בחייכם? כיצד פעלתם?
7. מה ניתן ללמוד מהסרטון?
8. כיצד תוכלו לפעול על מנת למנוע את החרם הבא? הפכו את הפעולות המוצעות לכללי התנהגות בכיתה ומחוצה לה.

מהו חרם? רונה לי שמעון (סיפור אישי)

בחרו את אחת מהמשימות הבאות בעקבות הצפייה:

קומיקס - הכינו קומיקס המבטא את המסרים המרכזיים מתוך הסרטון

כתיבת מכתב - כתבו מכתב לאחת הדמויות בסרטון

כתיבת כתבה - כתבו כתבה עיתונאית שמטרתה להתמודד עם תופעת החרם

לפני שמתחילים: הפעילו שיקול דעת בהתאמת היחידה לצוות ו/או לתלמידים תוך התייחסות לגיל, למינון, ליכולת הקיבול ולצרכים, מתוך רגישות ומקצועיות – מומלץ בחום להתייעץ גם עם היועצת בבית הספר.

ילד מטריה/ עטרה אוריה

היה איתי ילד אחד ביסודי שאני זוכרת אותו יותר טוב מכולם. לא בגלל שהוא היה הכי יפה, לא בגלל שהוא היה הכי חכם. בחורף הוא היה לובש חולצות קצרות. בקיץ מעילים ומטריות. מה יש לך? למה לעצבן? למה לעשות סתם? את המשקפיים שלו הוא הדביק עם סלוטייפ אחרי ששברו לו אותם בהפסקה והקלמר שלו תמיד נשאר ריק, מאז שהתרוקן אל האסלה. וכמה שצחקו עליו - הוא צחק איתם תראו את הדביל הזה, איזה מטומטם ובגלל שאף אחד לא הסכים לשבת לידו לא רצו לראות אותו אז המורה אמרה: אין ברירה נושיב אותו עם הילדה המוזרה זאת שלא רוצים אותה זאת שלא רואים אותה זאת שאף אחד לא משחק איתה.

פזמון: (המהום)

ככה הם ישבו להם בסוף של הכיתה, ילדה עם קוקיות, ילד מטריה. נעים מאוד השם לי זה עומר. נעים מאוד קוראים לי עטרה. בחוץ הילדים רצים, צועקים אחד על השני - כדורים עפים. בפנים זה רק אני ועומר ועומר הוא אומר שלא נורא. ועומר מצייר לי ציורים עושה לי פרצופים פותר לי תרגילים וכשאני בוכה, רוצה לשבור את הכלים עומר מחבק אותי. אבל בשער מחכים לו שני בנים דוחפים לו רגל - הוא נופל על הפנים הלוואי שתעלם - הם אומרים והוא סותם, מחזיק חזק בפנים. ורק כשהם הולכים עומר נעמד מנער את הבגדים מרכיב את משקפיו

והדמעות זורמות עליו מעצב ובושה ונהיה לו קצת רטוב אז הוא פותח מטריה והוא לוחש לאלוהים: אם אתה קיים, תעשה לי איזה נס ותיקח אותי מכאן. ואולי שמעו אותו את ילד מטריה כי יום למחרת הוא לא הופיע בכיתה.

פזמון: (המהום)

היה איתי ילד אחד ביסודי שאני זוכרת אותו יותר טוב מכולם. לא בגלל שהוא היה הכי יפה לא בגלל שהוא היה הכי חכם.

הזכות להיות שונה

שאלות לדיון:

- למה לדעתכם קוראים לשיר "ילד מטריה"?
- תארו את ההתרחשות בשיר במילים שלכם (מי הדמויות? מה מאפיין אותן? כיצד מתייחסים אליהן?)
- מה משותף לעומר ולעטרה? מה ההבדל ביניהם? כיצד הוא בא לידי ביטוי?
- "והוא לוחש לאלוהים: אם אתה קיים תעשה לי איזה נס" - מה היה יכול לעזור לעומר להרגיש פחות לבד? מה עומר היה יכול לעשות כדי לעזור לעצמו?
- מה הייתם אומרים לעומר לו פגשתם אותו?
- איך ניתן להפוך מוזרות ואחרות ליתרון?
- במה אתם מוזרים ואחרים?

"מפורסמים"
שחוו חרם

קישור ליחידת
הוראה "ילד
מטריה"

משימות
צילום
בעקבות השיר

קישור לשיחון
מוזיקלי

קישור להאזנה

משימות צילום - הזכות להיות שונה

בחרו מושג, מילה, מספר מילים או משפט מהשיר שלפניך המעוררים בך תחושות ורגשות.

צלמו פרשנויות חזותית למושג שנבחר, מנקודת המבט האישית, תוך התייחסות לזוויות הצילום, למיקוד ומיקומו, ליחסים בין הפריטים (מרחק, כמזיות, גודל, חומרים, אור, צבע) והדימויים בתמונה ועוד.

בחרו תמונה אחת מייצגת, הציגו אותה בקבוצה יחד עם הסבר.

שיתוף ושיח:

מדוע בחרת להתמקד במילה זו? אלו הקשרים היא מעלה? היכן זה פוגש אותך?

האם התחושות מהשיר או המילה שבחרת מתקשרות אצלך לחוויות דומות?

באיזו סיטואציה וגיל? איזה תחושות עלו בעקבות שמיעת השיר?

כיצד בחרת לייצג את התחושות? מה בחרת לצלם? מה הרגשת במהלך העשייה?

מה למדת? מה היה קשה?

מה נדרש כדי למנוע? ומה נדרש כדי להפסיק סיטואציות ופגיעות?

בשיר מגוון דימויים ותיאורים של אירועים ומצבים קשים. בואו נשים "פוקוס" על מילים מסוימות המהוות דימויים להיבטים רגשיים וחוויות.

מילים ודימויים בולטים מתוך השיר:

"שברו לו" - שבר, "לא רואים" - לראות, לא רצו - רצון, עצב, בושה, מטריה.

למחשבה:

מהו שבר? באיזה אופן בא לידי ביטוי?

למה הכוונה לא ראו? מה הפירוש לראות? באיזה אופן רואים?

את מי אני רואה? את מי פחות? ואת מי אני לא רואה?

למה משמשת המטריה? וכאן בשיר? איזה דימוי היא יוצרת? מהי עבורך מטריה?

בחרו מילה אחת מהרשימה, צלמו לה פרשנויות חזותיות מגוונות, התייחסו באמצעות דימויים לתחושות העולות משמיעת השיר, לחוויה אישית, מנקודת מבט אישית. חשבו על זוויות הצילום, כוחו של מיקוד, יחסים בין הפריטים (מרחק, כמויות, גודל, חומרים, אור, צבע) ועוד.

בחרו תמונה אחת מייצגת, הציגו אותה בקבוצה יחד עם הסבר על תהליך העבודה.

שיתוף ושיח:

מדוע בחרת במושג הספציפי? מה משמעות המושג עבורך? מה הוא מייצג?

אלו תחושות עלו במהלך העשייה? באלו דימויים השתמשת?

ובהתבוננות בעשייה של שאר הקבוצה:

אלו תחושות עלולות ברך? האם מתעוררות בך חוויות ותובנות חדשות? האם חוויות תחושות דומות? מתי? האם לקחת חלק בחרם? האם הבנת את הקושי?

מה נדרש לעשות כדי לא לאפשר מצבים דומים? להפסיק ולשים לב לכלל?

צלמו פרשנות חזותית לנושאים העולים מהשיר. התייחסו באמצעות דימויים לתחושות העולות משמיעת השיר, לחוויה אישית, להתמודדות עם סיטואציה של ניכור, נידוי או חרם.

בחרו תמונה אחת מייצגת, הציגו אותה בקבוצה יחד עם הסבר.

שיתוף ושיח:

איזה תחושות עלו בעקבות שמיעת השיר? היכן זה פוגש אותך?

האם התחושות מהשיר מתקשרות אצלך לחוויות דומות? באיזו סיטואציה וגיל?

כיצד התמודדת? באיזו מידה זה חשוב לך?

כיצד למיטב הבנתך ניתן להתמודד ולשנות התנהגות פוגענית? האם פעלת כך?

כיצד בחרת לייצג את התחושות? מה בחרת לצלם? מה הרגשת במהלך העשייה?

תכנים נוספים

ש
דחיה חברתית
פסג"ה לוד

ועוד הצעות

ס
הכיתה
כקבוצה
חברתית
עמותת קדמה

ס
משחקים
לגיבוש כיתה
ויצירת לכידות
חברתית

ס
דחיה
חברתית
סדנה לחדר מורים

ס
סובלנות
וקבלת האחר

ס
חרם
ההפסקה הגדולה
סרטון

ס
אופק ראשון
יחידת לימוד
בעקבות הדלקת
המשואה של
אופק

ס
חרם חברתי
בין הצלצולים

ס
15 סרטונים
שיוכלו למנוע את
החרם הבא
הגיע זמן חינוך